

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 22 (2001)

Δελτίον ΧΑΕ 22 (2001), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Μανόλη Χατζηδάκη (1909-1998)

Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην
Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία

Χαράλαμπος ΜΠΟΥΡΑΣ

doi: [10.12681/dchae.335](https://doi.org/10.12681/dchae.335)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΟΥΡΑΣ Χ. (2011). Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 22, 45–46. <https://doi.org/10.12681/dchae.335>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην
Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία

Χαράλαμπος ΜΠΟΥΡΑΣ

Τόμος ΚΒ' (2001)

ΑΘΗΝΑ 2001

Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία

Κυρίες και Κύριοι,

Όπως ο Γεώργιος Λαμπάκης σφράγισε την πρώτη περίοδο ζωής και δράσεως της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, έτσι και ο τιμώμενος απόψε πρόεδρος μας, ο Μανόλης Χατζηδάκης, σφράγισε με την προσωπικότητα και την δραστηριότητά του την τέταρτη. Και ενώ η πρώτη διήρκεσε είκοσι περίπου χρόνια, η τέταρτη, αυτή που ζήσαμε και ζούμε, είναι σχεδόν τριπλάσια σε διάρκεια.

Όπως ίσως γνωρίζετε, η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία ανασυγκροτήθηκε το 1945, την επαύριο του πολέμου. Ήνέγραψε νέα μέλη και άρχισε να συγκαλεί και πάλι τις ετήσιες γενικές της Συνελεύσεις. Η φτώχεια της εποχής κατά τα χρόνια από το 1945 έως το 1959 δέν επέτρεπε παρά μόνο διαλέξεις δικήν ανακοινώσεων που δίνονταν στο Βυζαντινό Μουσείο και επισκέψεις ή έκδρομες σε βυζαντινά μνημεία. Λείπουν δυστυχώς στοιχεία για την δομή της Εταιρείας επί δεκαπενταετία έως το 1960, όταν κυκλοφόρησε και πάλι το Δελτίον της, είναι όμως φανερό ότι ήδη από τότε οι πρωτοβουλίες ανήκαν στον Χατζηδάκη: Κάθε χρόνο, χωρίς εξαίρεση, ήταν ένας από τους πέντε ή έξι όμιλητές, πάντοντε με νέο θέμα και νέες ιδέες. Ήταν τότε που τον γνώρισα και εγώ ως δάσκαλο, στην μικρή αίθουσα του «Αθήναιου», να παραδίδει με μιά πρωτόγνωρη ευφράδεια και γνώση τακτικά μαθήματα Ιστορίας της Τέχνης. Μιλούσε για την μεταβυζαντινή ζωγραφική στο Άγιον Όρος.

Ο Χατζηδάκης ενδιαφερόταν ζωηρά για τα κοινά και διακριτικά στήριζε κάθε προσπάθεια αναβαθμίσεως της επιστήμης και της παιδείας στον τόπο μας. Τα μαθήματα που ανέφερα και οι τεchnοκριτικές του επιφυλλίδες τό πιστοποιούν. Μέσα από την Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία, η οποία διατήρησε αυστηρά τον επιστημονικό της χαρακτήρα, βρήκε έναν ακόμα τρόπο παιδευτικής δράσεως και κοινωνικής προσφορᾶς. Έτσι, όταν εκδίδεται ο πρώτος τόμος του Δελτίου της τέταρτης περιόδου τό 1960, τον βρίσκομε Γενικό της Γραμματέα, θέση την οποία κράτησε έως τον Οκτώβριο του 1979 και από την οποία κινούσε όλες της τίς δραστηριότητες.

Ανατρέχω στά σκονισμένα χαρτιά της δεκαετίας του '60. Τότε δέν υπήρχαν τά μέσα και ο Χατζηδάκης τηρούσε όλη την αλληλογραφία, ενώ είχε και την συνολική ευθύνη για την έκδοση του Δελτίου, όπως και για την ανεύρεση των απαραίτητων γι' αυτήν χρημάτων. Ήταν η ήρωική εποχή της βυζαντινής εκθέσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Ζάππειο, ενός πρωτοφανούς τότε επιτεύγματος στον ελληνικό χώρο, την ευθύνη του οποίου είχε επωμισθεί με πλήρη άνεση. Και ήταν λίγο αργότερα, κατά την επταετία της δικτατορίας, που οι διαλέξεις της Εταιρείας σταμάτησαν για να ξαναρχίσουν μετά τό 1974. Μέσα στά χαρτιά της εποχής βρίσκονται δύο από τίς ετήσιες εκθέσεις του ως Γενικού Γραμματέως, που θά άξιζε να δημοσιευθούν ως εξαιρετικά δείγματα γραφής ενός ανθρώπου μεγίστης ευαισθησίας, ελεγχομένου συναισθηματισμού, αλλά και κύρους. Η πρώτη είναι του 1968,

στήν οποία περιλαμβάνεται τό ἐγκώμιο γιά τόν ἀείμνηστο Χρῆστο Καροῦζο. Ἡ δεύτερη εἶναι τοῦ 1975, στήν οποία γίνεται ἡ ἐκτίμηση τῆς ζημιᾶς σέ θέματα παιδείας καί ἐπιστήμης, πού προκλήθηκε ἀπό τήν ἑπταετῆ δικτατορία, μετὰ τήν πτώση της.

Στά πλαίσια τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας οἱ μεγάλοι βυζαντινολόγοι τῆς προπερασμένης γενιᾶς, τό ζεῦγος Σωτηρίου, ὁ Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος καί ὁ Ἀνδρέας Ξυγόπουλος, κατεῖχαν θέσεις προέδρου ἢ ἀντιπροέδρων. Μέ τόν θάνατο τοῦ τελευταίου ἀπό αὐτούς, τοῦ Ὁρλάνδου, κατά τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1979, ὁ Μανόλης Χατζηδάκης ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας. Στά ἐπόμενα δεκαοκτώ χρόνια δέν χρειαζόταν πιά νά ἀσχολεῖται μέ λεπτομέρειες, ἦταν ὅμως πολύτιμος γιά τήν Ἑταιρεία ἀφ' ἑνός μέ τό κύρος του, μέγιστο καί διεθνές, καί ἀφ' ἑτέρου μέ τήν γνώμη του, ἡ ὁποία στηριζόταν σέ ἐξαιρετικές γνώσεις καί μακροχρόνια πείρα.

Ἀπό τήν περίοδο αὐτή ἄς σημειωθοῦν δύο ὁρόσημα. Τό 1984 γιόρτασε μαζί μας καί μέ ξένους προσκεκλημένους τήν συμπλήρωση ἑκατό χρόνων ἀπό τήν ἴδρυση τῆς Ἑταιρείας καί τό 1985 ὁργάνωσε τήν βυζαντινῆ ἐκθεση γιά τήν Ἀθήνα, πολιτιστική πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης. Τότε ἀναγκάσθηκε νά καταπιασθεῖ καί πάλι μέ λεπτομέρειες καί τότε κλονίσθηκε σοβαρά ἡ ὑγεία του.

Πάντοτε ὅμως ὁ Χατζηδάκης σκεπτόταν τήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία καί τά μνημεῖα. Τόν ἀπασχολοῦσαν τόσο τά προβλήματα τῆς ἐξειδικευμένης καταρτήσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ὑπηρεσίας, τῶν νέων δηλαδή βυζαντινολόγων, ὅσο καί ἡ ἀνάγκη προβολῆς τῶν νέων πραγμάτων πού προέκυπταν ἀπό ἀνασκαφές ἢ ἀπό περιηγήσεις, τά ὁποία παρέμεναν στήν ἀφάνεια ἢ καθυστεροῦσε πολύ ἡ δημοσίευσή τους. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ ἰδέα ἑνός ἐτήσιου Συμποσίου, στό ὁποῖο ἔδωσε τόν τίτλο «Νεώτερα εὐρήματα. Νεώτερες ἔρευνες».

Τό πρῶτο ἀπό αὐτά ἔγινε τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1981. Σέ ἕνα χρόνο, Θεοῦ θέλοντος, θά γίνει τό εἰκοστό. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὡς θεσμός τό Συμπόσιο ἐπέτυχε καί οἱ ἐτήσιες αὐτές συνάξεις ἱκανοποίησαν πολυάριθμους βυζαντινολόγους. Τό ἐαρινό συμπόσιο βασίσθηκε σέ μία ἀντίληψη λιτότητας καί περιορισμοῦ τῶν δαπανῶν, συμμετοχῆς ἐπιστημόνων πού μποροῦν νά μὴν εἶναι ἐγγεγραμμένα μέλη τῆς Ἑταιρείας καί ἀνοίγματος σέ κάθε πρωτότυπη καί ἄξια συμβολή παραλλήλως μέ τήν διερεύνηση ἑνός συγκεκριμένου κάθε χρόνο ἐπιστημονικοῦ θέματος. Εἶναι βέβαιο ὅτι ὅλες αὐτές οἱ ἰδέες τοῦ Χατζηδάκη ἦταν εὐστοχες, γιατί ὄχι μόνον ὁδήγησαν στήν ἀποδοχή τοῦ θεσμοῦ, ἀλλά καί διευκόλυναν νέους ἐπιστήμονες νά προβληθοῦν καί κυρίως δημιουργήσαν τίς συνθήκες ἐξελίξεως τῶν μελετῶν νέων βυζαντινολόγων ἀπό ἀπλές ἀνακοινώσεις σέ πλήρη ἄρθρα πού δημοσιεύθηκαν στό Δελτίον καί σέ ἄλλα ἐπιστημονικά περιοδικά.

Κύριοι συνάδελφοι, πρό ἑνός ἀκριβῶς ἔτους ἔκλεισε μία περίοδος τῆς ζωῆς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τήν ὁποία εἶναι βέβαιο ὅτι θά θυμόμαστε (καί θά θυμῶνται καί οἱ ἐπιγενόμενοι) ὡς ἐποχή τοῦ Μανόλη Χατζηδάκη. Κατά τό διάστημα αὐτό τά μέλη της τριπλασιάσθηκαν, τό Δελτίον της καθιερώθηκε ὡς ἕνα ἀπό τά πιό ἔγκυρα ἐπιστημονικά ὄργανα βυζαντινῆς τέχνης διεθνῶς, ἔγιναν ἐκδηλώσεις καί δημιουργήθηκαν ὀργανωτικά σχήματα ἐπωφελῆ γιά τίς ἑλληνικές ἐπιστήμες τῆς χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καί τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης. Δέν πρέπει ποτέ νά ξεχάσουμε τί τοῦ ὀφείλουμε.

Χ. ΜΠΟΥΡΑΣ

Γενικός Γραμματεὺς

τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας